

6 SÖYLEŞİ

BİRGÜN

DERSİM '38 BELGESELİNİ ÇEKEN ERDAL KILIÇKAYA:

'38 katliamını analarımızın yaktıkları ağıtlardan öğrendik

“Erzincan Cumhuriyet Başsavcılığı’na yapılan başvuruya verilen ilk ret cevabından sonra, ikinci başvurular yapılacak. Buradan Sayın Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Adalet Bakanı’na sesleniyorum: Zini Gediği katliamında ölenlerin yakınlarının acılarını biraz da olsa hafifletmek için; kemikleri, DNA testlerini yaparak yakınlarına teslim edin”

GÜLŞEN İŞERİ

Dersim katliamı yıllar sonra devlet erkânı tarafından dile geldi... CHP milletvekili Hüseyin Aygün’ün açıklamalarının ardından tartışılmaya başlanan Dersim 38 haftalar Meclis’in de gündeminde. Başbakan Erdoğan Dersim’le ilgili belgeleri açıkladı ve devlet adına özür diledi... Şimdilerde ise bu özür tartışılıyor: Yeter mi yetmez mi? Oysa Türkiye bir katliamlar ülkesi; kuşkusuz en acısı 1937-38... 13 bin kişinin ölümünden söz ediyoruz, yaşı

genç, bebek, çocuk binlerce kişi, binlerce Alevi... Bugün Türkiye, Dersim’i dile getirerek tarihle yüzleşme çabası içinde... Bu yüzleşmeye Zini Gediği’ni de ekleyelim çünkü Zini katliamı da aynı tarihlerde yaşanan bir olay... 1938’de Munzur’un eteklerinde, Zini Gediği’nde 100’e yakın Alevi’nin kurşuna dizildiğini Fransa’da yaşayan Erdal Kılıçkaya’nın belgeselinde izledik ilk kez. Kılıçkaya sürgün edildiği topraklarına yıllar sonra döndüğünde çocukluğunda dinlediği ve bir türlü aklından çıkartamadığı Zini Gediği katliamını araştırmış ve Zini’de

yüzlerce kişinin kemiklerini bulmuştu. Katliamda yaşamını yitirenlerin yakınlarıyla konuşarak Türkiye’nin tarihiyle yüzleşmesine vesile olmuştu. “Dağda devrilen kamyonu yardım edebilirsiniz” diye evinden, tarlasından, okulundan alınan Kılıçkaya’dan (eski adı Surbahan) 16, Galolardan 2, Magaçur, Brastik, Balibey, Kismikör köylerinden toplanan 100’e yakın kişiyi, bir ahırda toplayıp, ardından Ağbaba Dağı’nın dibinde Zini Ge-

diği çukurunda kurşuna dizerek öldürürler. 100 kişi makinelî tüfeklerle taranarak katledilir. Molladiler köyü ateşe verilir. Kaçarak canını kurtaran 8-10 hane askere teslim olmak ister. Ellerinde beyaz bayraklarla askere doğru ilerleyen erkeklerin üzerine ateş edilir ve hepsi katledilir...” Böyle anlatıyor Erdal Kılıçkaya, tanıklıklardan dinlediği Zini Gediği katliamını... Kılıçkaya’yla bir araya geldik, çektiği belgeseli ve Dersim 38’i konuştuk...

» Daha önce Erzincan’ın köylerinden Zini Gediği’ne getirilerek katledilen insanların hikâyesini belgesele dönüştürdünüz, bir yanıyla da kendi yüzleşmenizi yaşadınız... Bu yola çıkışınızı anlatır mısınız? Erzincan’ın Kılıçkaya köyündenim. Çocukluğumdan beri babamdan, akrabalarımın çekingen de olsa hep 38’de Zini Gediği’nde kurşuna dizilerek katledilenlerin hikâyesini dinlerdim. Açık seçik anlatmazlardı; bizlerin de başına bir şey gelir mi diye korumacı davranıyorlardı sanırım. Biraz da biz bu olayları analarımızın gözyaşlarından, yaktıkları ağıtlardan öğrendik.

2010’un Ağustos ayında Kılıçkaya’dan, babasını ve 2 amcasını Zini Gediği’nde kaybeden Haydar Gökdemir, Cansa Düzgünkaya, Abbas Kılıçkaya, Hüseyin Fırat’la söyleşi yaptım. Ardından Polat Akdağ, Nevzat Gökdemir de katıldı. Anlatılanlar tek kelimeyle korkunçtu. Munzur’un eteklerindeki Zini Gediği’nde babalarının, dedelerinin kemiklerinin başında 73 yıldır ağlayan, onların bir mezar yerlerinin dahi olmamasından dolayı kahurlanan insanların acısına bire bir tanıklık ettik. Onlarla ağıladık, onlarla yasal süreci başlattık. Ama en zoru 73 yıldır Zini’de kefensiz ve taşsız yatan 100’e yakın insanın akrabalarının daha ne kadar bu acıyla yaşayacaklarını bilmemeleri. 2 yıl önce gördüğümüz Abbas Kılıçkaya vefat etti. Hüseyin Fırat felç oldu; konuşamıyor. Bu insanların babalarının, dedelerinin mezar yerlerinin saptanması gibi insani bir talebin hayat bulmadan bu dünyadan göçmeleri çok acı. Onların çocuklarına bu yükü devretmek ise, daha da acı.

Artık kilimlerimizin altındaki kemiklerle yaşamak istemiyoruz. Dedelerimizin mezar yerlerinin olmasını istiyoruz. Ama, bu son derece insani talebe, Erzincan Cumhuriyet Savcısı itiraz etti. Kayıp yakınlarının kemiklerinin yerlerinin tesbit edilmesi ve DNA testlerinin yapılarak kemiklerin kendilerine teslim edilmesine onay vermedi.

» Geçmişte yapılan pek çok katliam konuşuldu ama Zini Gediği katliamından söz edilmedi hiç, neden? Zini Gediği katliamını kimse bilmiyordu. Erzincan Merkez Belediyesi’nin hep MHP ve AKP’li, yani sağcı olması nedeniyle, bölge insanı sürekli kendini baskı altında hissetti. Bu tür acıları çok kolay paylaşamadı. 80 öncesinde bölgede devrimci hareketler faaldi. Ama onlar da babalarından, dedelerinin acılarına merhem olmayı başaramadı.

Sağ hükümetlerin ve o dönemin CHP’sinin öncelik konuları bunlar değildi. “Babamın, dedemin mezar yeri yok” diyeni kimse dinlemiyordu. Bugünkü konjonktür bu tür şeyleri konuşmaya daha uygun. Çağımız tarihle yüzleşme çağı. Dolayısıyla geç de olsa Zini Gediği ile yüzleşme zamanı geldi.

» İlk olarak Alevilerin Sesi Dergisi’nin 144. sayısında Zini Gediği olayını ortaya çıkarttınız... Ama siz darbeyle terk etmek zorunda kaldığınız topraklarınıza yıllar sonra dönüp, bu olayı sözlü tarih çalışmasıyla, 73 yıl sonra bu katliamın konuşulmasını sağladınız. Neyin hesaplaşmasıydı bu? 12 Eylül hepimizin hayatında onarılması güç hasarlara yol açtı. 1980’de 18 Eylül’de Erzincan’ı terk etmek zorunda kalmıştık. Zorunlu göç halleri insanlardan birçok şeyi de beraberinde götürüyor. Erzincan’dan ayrıldıktan sonra İstanbul’a yerleştik. Ardından eğitimini sürdürmek için İngiltere’ye gittim. Oradan Fransa’ya geçtim. 30 yıllık bu zorunlu göçten sonra Erzincan’a döndüğümde çocukluğum, akrabalarım, 29 yaşında yitirdiğimiz abim, yaşamıştık ve acı onlarca anı omuzlarınızda sizinle geliyor.

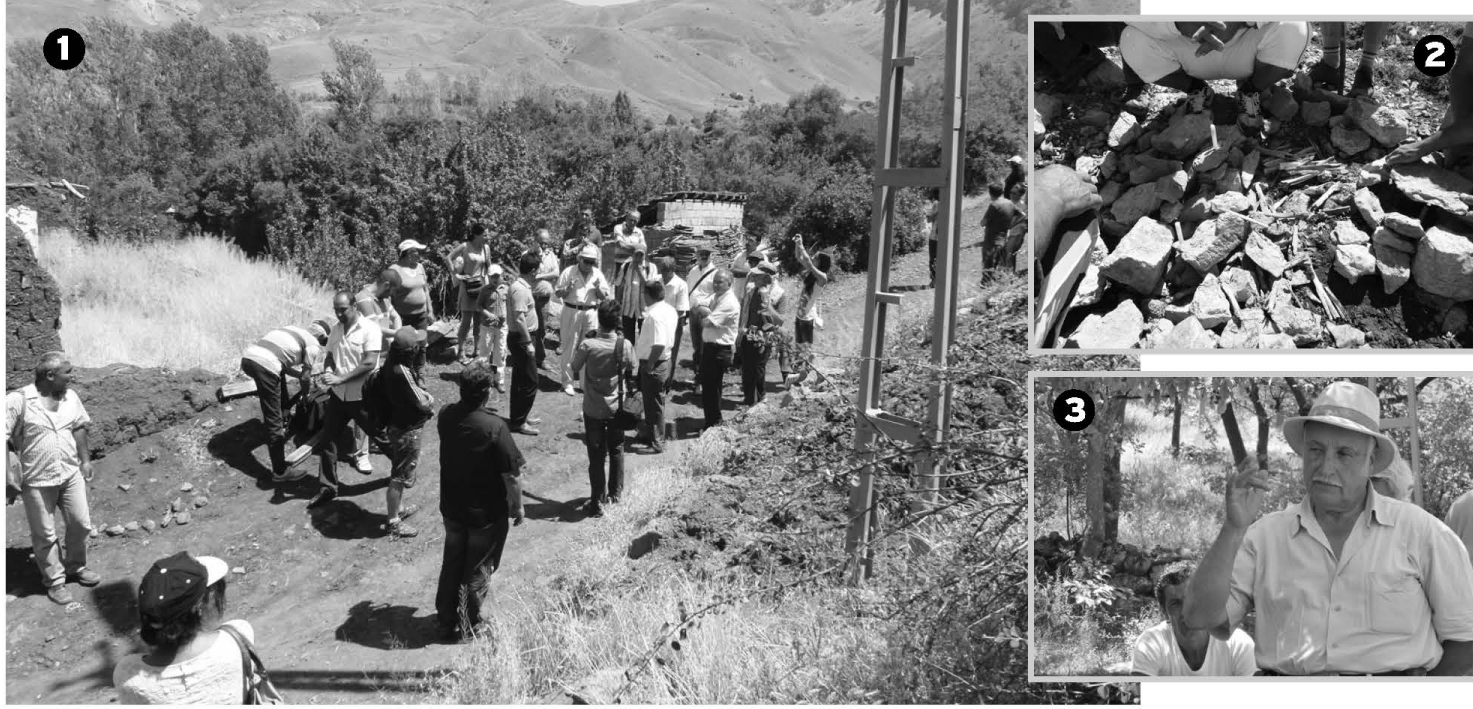
» Başbakan Tayyip Erdoğan, Dersim katliamı için devlet adına özür dilediğini ifade etti... Bu özrün samimiyeti var mı sizce?

Bu özürde samimi olup olmadıklarını Zini Gediği ile ilgili atılacak somut adımlardan göreceğiz. Erzincan Başsavcılığı’na yapılan başvuruya verilen ilk ret yanıtından sonra, ikinci başvurular yapılacak. Buradan Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Adalet Bakanı’na sesleniyorum: Zini Gediği katliamında ölenlerin yakınlarının acılarını biraz olsun hafifletmek için; kemiklerin DNA testlerini yaparak, yakınlarına teslim edin.

» Belgeler açıklanıyor, binlerce kişinin ölümünden söz ediliyor ancak somut adım atılmıyor. Bu acıların siyasi ortamda yeniden tartışılması, Türkiye’nin yüzleştiğini gösteriyor mu?

Bu tür acıların siyasi hırslara malzeme edilmesi, kayıp yakınlarının acısını hafifletmiyor. Tersine yarıların üzerine tuz dökmüş olunuyor. Bu ülkedeki Müslümanlar, demokratlar, kamu çalışanları, köylüler komşularının ve ülkelerinin hakikatlerinden bihaber yaşamayı sürdüremezler. Üç maymunu oynamak demek, bu tür acıların yeniden yaşanmasına onay vermek

demektir. Ölüler bizim olabilir. Ama hadise, Türkiye Cumhuriyeti amblemli antetli kağıtlarla sevk ve idare ediliyor. O zaman Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarına da sorumluluk düşüyor. Bu tür sorunlar sadece Alevilerin sorunu değil. Türkiye Cumhuriyeti pasaportu, nüfus kağıdı vs taşıyan herkesin bu tür hadiseleri bilme hakkı vardır. Bir daha bu tür acıların yaşanmaması için, hallarımızın altındaki ölümlerimizi çıkarıp, inancımızın gerektirdiği ritüellerle kemikleri toprakla buluşturmalıyız. Bunun için mücadele etmek de herkesin boynunun borcudur. Devletin de bu konuda somut adım atma zamanı gelmiştir.

1- 73 yıl sonra Zini Gediği kayıp yakınları ilk kez bir anma etkinliği yaptı. Mumlar yakıp, gülbenkler okudular. **2-** Zine Gediği’nde hangi taşı kaldırsanız altından insan kemiği çıkıyor. **3-** Kendisi henüz 40 günlükken babası Zini Gediği’nde öldürülen Polat Akdağ. **4-** Babasının ve 2 amcasının kemiklerinin ortalıkta dolaşmasına kızgınlığını dilelendiren Haydar Gökdemir, "Bütün bunların hesabını kim verecek" diye soruyor.

Zini’de kefensiz ve taşsız yatan insanların akrabalarının acılarını paylaşmak ve hafifletmek adına yapılmalıdır. Ancak böyle medeni ülke olunabiliyor.

» Sözlü tarih çalışması en nihayetinde zor bir süreçtir. Hem o insanlara acılarını hatırlatmak, hem de onların anlattıklarıyla tarihle yüzleşmek... Bu yüzleşmenin önemi nedir?

Bölgede hangi taşı kaldırsanız altından insan kemiği çıkıyor. Ağıtları duymak istemerseniz de, yaşanan acıları görmeye içiniz elverirse de, gerçekler sizi yüz yıllar sonra da olsa takip ediyor. Ülkenin üzerindeki kambura dönüşüyor. Oysa bu acılarla yüzleşerek tarihimize barışabiliriz. Acıyı bal eyleyen yöre insanına devlet dostluk elini uzatarak, 73 yıl sonra da olsa “senin acın benim acım” diyebilir. Türkiye bunu yapabilirse bir daha böyle acıların yaşanmamasını sağlar.

Bakın biz Dersim ile hesaplaşıp, yüzleşemediğimiz için Maraş’ı, Çorum’u, Sivas’ı, Gazi’yi yaşadık. Demek ki acıların üzerini örterek hiçbir şeyi halletmiyorsunuz. Tam tersine yeni katliamlara ön hazırlık yapmış oluyorsunuz. Bir daha aynı acıların yaşanmaması, Türkiye halkları kendi aralarında yeniden musahipliklerini ilan edebilmeleri için bu yüzleşmelerin olması gerekiyor.

» Olayın hukuki boyutunu anlatabilir misiniz? Savcı Mehmet Can Mihçî’nin da adı geçiyor...

73 yıl sonra Zini Gediği kayıp yakınları ilk kez bir

anma etkinliği yaptı. Mumlar yakıp, gülbenkler okudular. Orada 2 önemli karar aldılar. Birincisi; bundan sonra geleneksel olarak her 8 Ağustos’ta Zini Gediği’nde katledilen 100’e yakın insanı anmak. İkincisi; kurşuna dizildikten sonra kurda kuşa yem olsun diye, güneşin, yağmurun altında bırakılan cesetlere ait kemiklerle ilgili yasal sürecin başlaması.

O günden sonra Zini Gediği kayıp yakınları avukatları aracılığıyla Erzincan Cumhuriyet Başsavcılığı’ndan bölgenin incelenmesini ve bir mezar olup olmadığının araştırılmasını, varsa naaşlar üzerinde DNA tetkiki yapılarak ailelere naaşının teslimini istediler. Bölgede inceleme yaptırması beklenen Savcı, Zini Gediği’ne gitmeyi reddedip, görevini yapmadı. Savcı Mehmet Can Mihçî, yalnızca 19 gün sonra, 28 Eylül’de takipsizlik kararı vererek köylüleri hayal kırıklığına uğrattı.

Savcı Mihçî; kurban yakınlarının mezarın açılması yönünde talepleri olmasına karşın, bu isteğe değinmeksiniz, “1938’deki olayların asayiş sorununa ilişkin olduğunu, üçüncü kuşağın anlatımı kapsamında kalan soyut beyanlar olduğunu” savunuyordu. Dönemin yasalarında ‘soykırım’ suçu bulunmadığını, zaten bir kasıttan bahsedilemeyeceğini, bahsedilse bile zamanışının söz konusu olduğunu belirterek, takipsizlik kararı verdi. Üst mahkemeye başvurduk oradan da ret cevabı geldi. Oysa kayıp yakınları Başsavcılığa verdikleri dilekçede şüphelilerin sorgulanmasını değil, mezar yeri olup olmadığının yaptırılmasını istedi.

» Bundan sonra ne olacak?

Zini Gediği kayıp yakınları, Türkiye’deki yargı sürecinden bir sonuç alınmazsa, konuyu AİHM’e taşıyacak. İlk başvuruya ret cevabı gelmesinden dolayı bu süreç açıldı. Polat Akdağ’ın babasının ve Seyfi Kılıçkaya’nın dedesinin kemiklerinin kendilerine verilmesi talebiyle AİHM’e gidilecek. 20’ye yakın Zini Gediği kayıp yakını da yeniden Erzincan Başsavcılığı’na başvurup kemiklerin kayıt altına alınarak, DNA testlerinin yapılarak kendilerine teslim edilmesi talebinde bulunacaklar. Umarım ilkinde olduğu gibi, yine ret yanıtı almayız.

» Babasını, 2 amcasını Zini Gediği’nde kaybeden, yetmiyormuş gibi 1977’de 4 faşist tarafından oğlu katledilen Haydar Gökdemir’inden bahseder misiniz? Ve diğer tanıklıklar...

Haydar Gökdemir yiğit bir çınar. Çoğunluğun korktuğu, “Başımıza yine birşey mi gelir” sorularını sorduğu günlerde acısını bizimle paylaştı. Babasının ve 2 amcasının kemiklerinin ortalıkta dolaşmasının, mezar yerlerinin olmamasının kızgınlığını dilendirdi. Haklı olarak, “Bütün bunların hesabını kim verecek” diye soruyor Haydar Amca.

Polat Akdağ 40 günlükken babası Zini Gediği’nde öldürülüyor. Annesi ve kardeşleriyle Susurluk’a sürgüne gönderiliyor. Orada da 2 erkek kardeşini kaybediyor. Polat Bey’in annesi Sümbül Hanım oğluna şu vasiyeti yapıyor: “Öldüğümde mezar taşı istemiyorum. O ki kocamın mezar yeri belli değil, bu kadar acı yaşadık. Babanın mezar yeri belli olmayana kadar ben de mezar taşı istemiyorum.” Şimdi Polat Akdağ, “Zini’deki kemikler DNA testiyle tespit edilip bana teslim edilirse ben de evlatlık görevimi yapmış olur, onlara bir mezar yeri yaparım. Mezarlarını ziyaret edip, mum yakıp gülbenk okurum” diyor.

Kılıçkaya köyünden Ali Kılıçkaya Ruslara karşı savaşırken yaralanıp köyüne dönüyor. Bu ülke için savaşan bir gaziye de Zini’de kurşuna diziyorlar.

Zini Gediği’nde katledilen Kismikörlü Nuri’nin 13 yaşındaki oğlu Seyit, sürgün için bindirildiği tren yolculuğunda kan kusar ve ölür. Cenazesi Afyon Karahisar’da trenin indirilir ve ölüsü orada bırakılır.

Yine Polat Akdağ’ı sürgün dönüşü, tren istasyonunda annesinden almak isterler. Annesinin direnci sayesinde çocuğu anneden ayıramazlar. Böyle yüzlerce acı olayı bu insanların bugüne kadar yüreklerinde taşımışlar. Şimdi bunları birilerinin dinlemesini ve empati yapmalarını bekliyorlar. Maalesef, Savcı Mehmet Can Mihçî gibiler, bu insanların yaralarına merhem olmak yerine onlara kapıları kapatıyorlar...

‘Halıların altındaki ölülerimizi çıkartmak istiyoruz’

